

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертаційну роботу

ШУЛЬГИ Геннадія Михайловича

**«МІСТОБУДІВНІ ОСНОВИ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ
ГІРСЬКИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ (НА ПРИКЛАДІ
УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ)»,**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.04 – містобудування та ландшафтна архітектура

1. Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій, державними та галузевими науковими програмами.

Рекреація і туризм є однією з галузей, яка найбільш динамічно розвивається у світі. Для України, яка має потужні рекреаційні ресурси, в умовах переходу до ринкової економіки, активний розвиток рекреаційної сфери набуває загальнодержавного значення.

В цих умовах оптимізація просторового планування рекреаційних територій і, зокрема, Українських Карпат дозволяє не тільки підвищити ефективність використання рекреаційних ресурсів, але й є елементом формування загальноєвропейського просторового каркасу.

Натомість, методологічні та методичні питання просторового планування гірських рекреаційних територій, які перебувають у спільній площині досліджень географів, містобудівників, гігієністів та екологів, залишаються невирішеними. В практиці планування постійно використовуються терміни, які по суті є синонімами, або дуже близькі за значеннями, зокрема «рекреація» та «туризм»

В контексті всього зазначеного актуальність і важливість дисертаційного дослідження Шулги Г.М. не викликає сумнівів.

Дисертаційна робота є підсумком багаторічних досліджень, які виконувалися автором, починаючи з 1978 року (Львівський політехнічний

інститут, архітектурний факультет; Національний університет «Львівська політехніка», Інститут архітектури), а також результатом практичної діяльності у ТОВ «АКД» в якості головного архітектора проектів, яким було виконано більше 36 майстер-планів розвитку рекреаційних територій для зимового відпочинку у Карпатах.

Тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри містобудування Національного університету «Львівська політехніка» – «Планування і реконструкція міст і територій».

Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи «Розвиток рекреації в Українських Карпатах» (№ державної реєстрації 0113U005277).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Обґрунтованість і вірогідність наукових досліджень, висновків і рекомендацій підтверджується їх апробацією на наукових та науково-практичних конференціях, публікаціями дисертанта у фахових виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному. Уперше:

- науково обґрунтовано стратегічне значення розвитку регіонального об'єкта просторового планування – «мережі гірських рекреаційних територій» на прикладі Українських Карпат як складової «міждержавної» системи рекреації та туризму «Єврорегіон Карпати» та визначного регіону інвестиційної привабливості України;

- досліджено еколого-містобудівні фактори впливу на просторове планування регіональної мережі гірських рекреаційних територій Українських Карпат та встановлено їх взаємозв'язок з прикордонними та передгірськими системами розселення, територіями транспортних коридорів, екологічною мережею на засадах формування єдиного «еколого-містобудівного каркасу»;

- розроблено методологію прогнозування розвитку мережі гірських рекреаційних територій: методику «імітаційного моделювання рекреаційних потоків» (розподіл за напрямками доступності, атрактивністю об'єктів); методику «оптимізації використання рекреаційних територій» (алгоритми збалансованого розвитку існуючих та інноваційного освоєння нових рекреаційних територій; концептуальну модель рекреаційного (курортного, туристичного) кластеру;

- сформульовано основні принципи просторового планування мережі гірських рекреаційних територій (еколого-містобудівного балансу; диференціації рекреаційних потоків; просторово-басейнового освоєння; формування ядрено-осьової структури) та архітектурно-планувальної організації локальних ділянок (каскадно-ярусного розміщення рекреаційних об'єктів, створення інноваційних об'єктів будівництва);

- запропоновано новий тип гірських рекреаційних утворень – багатопрофільний гірськолижний комплекс цілорічного функціонування з розвинутою зоною об'єктів обслуговування “Après-Ski” (організація дозвілля після катання).

Цілий ряд положень було удосконалено та отримали подальший розвиток, зокрема класифікація гірських рекреаційних територій, методи розрахунку рекреаційних навантажень, система критерії оцінки рекреаційних ресурсів для гірських умов, композиційні прийоми архітектурно-планувальної організації гірських рекреаційних територій та об'єктів.

Остаточні формулювання в дисертаційній роботі (основні положення), що виносяться на захист, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, загальні висновки показують, що вона спрямована на методологічне і практичне розв'язання важливої наукової задачі в галузі містобудування та ландшафтної архітектури.

Дисертаційна робота Шульги Г.М. відповідає паспорту спеціальності 18.00.04 – містобудування та ландшафтна архітектура за напрямками досліджень: «Теорія, методи та засоби архітектурно-розпланувального

формування містобудівних об'єктів»; «Оптимізація архітектурних рішень населених місць і регіонів з урахуванням соціально-економічних, демографічних, екологічних і природних умов на базі сучасних комп'ютерних засобів» та «Методи імітаційного моделювання та багатофакторної оцінки якості містобудівних рішень на різних рівнях і стадіях проектування».

Назва дисертації, на нашу думку, відповідає змісту дослідження.

3. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Представленні в дисертаційній роботі ідеї, рішення та висновки підтверджуються отриманими експериментальними результатами, достовірність та коректність яких забезпечена опрацюванням значного обсягу теоретичного та практичного матеріалу.

Враховуючи викладене, можна стверджувати, що основні положення дисертаційної роботи достовірні, відповідають завданням наукових досліджень і не викликають сумніву.

Практична цінність роботи полягає у використанні наукових результатів (принципи класифікації та просторового планування мереж рекреаційних територій, моделі рекреаційних кластерів, методи імітаційного моделювання) у містобудівній документації всіх ієрархічних рівнів (загальнодержавний, регіональний та місцевий), при проектуванні гірськолижних комплексів нового типу, а також при здійсненні інших прикладних розробок у сфері архітектури та ландшафтного планування, географії, туристичного бізнесу тощо.

4. Оцінка змісту, стилю та мови дисертаційної роботи, її завершеності та оформлення.

Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків (після кожного розділу та наприкінці дисертації), додатків і списку використаних

джерел. Загальний обсяг дисертації становить 387 сторінок, ілюстрації складають 48 рисунків; 24 таблиці.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено наукову проблему дослідження, сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження, викладено наукову новизну, практичне значення та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі **«Теорія та практика розвитку гірських рекреаційних територій»** автором здійснений аналіз науково-теоретичних досліджень з проблем рекреації, встановлено міждисциплінарну сутність понять парадигми «курорт-рекреація-туризм» (стор.64,66), ґрунтовно розглянуто та проаналізовано світовий досвід розвитку гірських територій на прикладі Європи, Північної та Південної Америки, вивчений сучасний стан розвитку гірських рекреаційних територій у Карпатському регіоні. Встановлено межі Карпатського регіону, який автор поділяє на три підрегіони: Закарпатський, Українські Карпати та Передкарпатський (стор.92). Автор визначає наступні територіальні елементи рекреаційно-туристичної системи гірської частини Карпатського регіону: рекреаційний заклад, рекреаційний комплекс і рекреаційний вузол (стор.97-98).

У другому розділі **«Методологічні основи дослідження проблем розвитку гірських рекреаційних територій»** автор викладає методологію та методику дослідження регіональних рекреаційних проблем. Відштовхуючись від існуючих моделей рекреаційно-туристичного районування території України (Генеральна схема планування території України, курортно-рекреаційне районування, здійснене НДПмістобудування, туристичне районування Інституту туризму, етнографічне районування тощо) автор приходять до висновку, що «Карпатський рекреаційний регіон – це група рекреаційних районів та зон, у межах певних територій, що характеризуються спільністю природних та історико-культурних ресурсів» (стор.119). Здобувач виділяє у межах Карпатського рекреаційного регіону 18 рекреаційних районів і дає їх

характеристику (табл.2.2). Також у розділі автором суттєво удосконалено методику розрахунку рекреаційних навантажень для визначення потенціалу гірських територій (стор.129-139) та методику імітаційного моделювання рекреаційних потоків (стор.140-149).

У третьому розділі **«Еколого-містобудівні передумови формування регіональних мереж гірських рекреаційних територій»** автором розглядається вплив екологічної складової на формування регіональних мереж гірських рекреаційних територій крізь призму створення екологічної мережі на державному, регіональному та локальному рівнях. Для специфічних умов Карпатського регіону визначено та запропоновано нові типи природоохоронних територій, не передбачених законодавством – «охоронні ландшафтні області», «ландшафтно-естетичні рекреаційні коридори» та «ландшафтні гірськолижні ареали» (стор.186-187, 203).

У четвертому розділі **«Концептуальні засади просторового розвитку гірських рекреаційних територій»** на основі аналізу понад 20 рекреаційних утворень Карпатського регіону автором обґрунтовано та запропоновано класифікацію гірських рекреаційних територій: а) за видом і цінністю рекреаційних ресурсів; б) за містобудівною характеристикою територіальних утворень; в) за видом планувальної організації та г) за соціально-демографічним складом рекреантів (стор.204-206). Сформульовано основні принципи просторового планування гірських рекреаційних територій: еколого-містобудівного балансу, диференціації рекреаційних потоків, просторово-басейнового освоєння, формування ядрено-осьової структури (стор.212-221). Важливими принципами архітектурно-планувальної організації гірських рекреаційних територій є «каскадно-ярусне розміщення рекреаційних об'єктів» та «створення інноваційних об'єктів “Après-Ski”, які безпосередньо сприяють естетичному сприйняттю забудови і ландшафту як єдиного гармонійного цілого.

У п'ятому розділі **«Рекомендації щодо архітектурно-планувальної організації гірських рекреаційних територій»** сформульовані основні

положення з впровадження кластерного підходу при просторовому плануванні гірських рекреаційних територій, надані пропозиції щодо функціонально-планувальної організації гірськолижних комплексів, сформовані методи експериментального проектування із застосуванням принципів та прийомів планування гірських рекреаційних територій, які були розроблені автором у дисертаційному дослідженні.

5. Дискусійні положення дисертаційного дослідження, зауваження та пропозиції.

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи, слід звернути увагу на деякі дискусійні положення і окремі недоліки, серед яких необхідно відмітити:

1. На стор.92 говориться про те, що «Карпатський регіон поділяється на три рекреаційно-туристичних субрегіони: Закарпатський, Українські Карпати та Передкарпатський. У даному дослідженні увага автора зосереджена **на регіоні Українські Карпати**, який відрізняється від двох інших своїми рекреаційними ресурсами і, головним чином, наявністю гірської системи». В той же час далі в тексті дисертації автор аналізує різні аспекти розвитку Карпатського регіону як єдиного цілого, що є цілком логічним з містобудівних та географічних позицій. Чи не є перше твердження хибним?

2. Говорячи про районування території Карпатського рекреаційного регіону (стор.119-120) автор в якості основних таксономічних одиниць нижчого порядку виділяє 18 рекреаційних районів та близько 30 рекреаційних зон. В географії та містобудуванні під зоною зазвичай розуміється більша за площею територія, яка може об'єднувати райони. В той же час у дисертації площа зони на порядок нижча площі рекреаційного району (стор.119). Це непорозуміння могло би бути знято, якби після детальної характеристики районів, був би наданий й опис зон.

3. Планувальна структура Українських Карпат розвивається в тісному взаємозв'язку з планувальною структурою всього Карпатського регіону. Автором в недостатній мірі, на наш погляд, опрацьовані планувальні зв'язки регіону із суміжними територіями: в напрямку Західних Карпат по території Словаччини і Польщі і в напрямку південного сектору Східних Карпат по території Румунії. І хоча в тексті дисертації неодноразово згадуються транскордонні містобудівні проекти Україна-Польща, Україна-Словаччина, Україна-Угорщина (стор.196), конкретні пропозиції щодо розвитку транскордонних рекреаційних ареалів не знайшли відображення у загальній схемі планувальної структури регіону.

4. В контексті цього слід було б, на нашу думку, більше уваги приділити біполярним та трилатеральним зв'язкам між транскордонними рекреаційними ареалами. Зокрема велику увагу у забезпеченні сталого розвитку Карпат у загальноєвропейському контексті відіграє Ужансько-Бещадський трилатеральний вузол, який формується на кордонах України, Словаччини та Польщі.

5. Автор помилково включає до меж Західної міжобласної системи розселення Тернопільську та Хмельницьку області (стор.197). Згідно Генеральної схеми планування території України ці області входять до складу Подільської міжобласної системи.

Тим не менш, усі наведені зауваження не впливають на загальну якість дисертаційного дослідження.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

За темою дисертації опубліковано 34 друкованих праці, у тому числі 23 – у фахових наукових виданнях, з яких: 3 – у колективних монографіях, 14 – у фахових виданнях України, 6 – в наукових виданнях інших держав.

Основні положення та результати дисертації оприлюднені автором у доповідях на 12 науково-практичних конференціях та семінарах, зокрема: II

міжнародній конференції «Франція та Україна, науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур» (Дніпропетровськ. 1995 р.); міжнародній конференції «Szanse i zagrożenia rozwoju przestrzennego miast i regionów przygranicznych» (Краків, 1995 р.); міжнародній конференції «Ekologiczne podstawy kształtowania miast i obszarów średniejskich. Problemy równowazenia rozwoju» (Краків. 1998 р.); українсько-австрійському діловому форумі «Зимовий туризм та туристична інфраструктура в Україні» в рамках бізнес-форуму «Київ-Відень» (Відень. 2012 р.); міжнародній конференції «Nowe idee w planowaniu rozwoju terytorialnego wartości-przestrzenie-projekty» (Краків. 2014 р.); міжнародній конференції «Social communication in the real and virtual world. Communication aspects of marketing, management and tourism: proceedings» (Вроцлав. 2014 р.) тощо.

7. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації.

8. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.).

Дисертація Шульги Г.М. відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», зокрема пп. 9, 10, 12, 13. Робота є самостійною науковою працею, висунуті автором для прилюдного захисту теоретичні результати і наукові положення, а також практичні результати характеризуються єдністю змісту, є актуальними і свідчать про його особистий внесок в науку.

9. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Шульги Г.М. є завершеною науковою працею в галузі містобудування та ландшафтної архітектури, присвячена актуальній темі, що має важливе наукове і практичне значення, містить вагомий внесок у теоретико-методологічні та методичні засади містобудування та ландшафтної архітектури, має практичне значення та відповідає вимогам МОН України до докторських робіт.

Автор – Шульга Геннадій Михайлович заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.04 – містобудування та ландшафтна архітектура.

Офіційний опонент:

заступник директора з наукової роботи,

керівник Центру геоінформаційних систем

Державного підприємства «Український державний

науково-дослідний інститут проектування

міст «ДІПРОМІСТО» імені Ю.М.Білоконя,

доктор географічних наук, професор

Палеха Ю.М.

Підпис Палехи Ю.М. завіряю

Вчений секретар, к.г.н.

Сивак О.О.

11.04.2018 р.